

**"Sức mạnh mềm" văn hóa
trong quan hệ Việt Nam - Philippines: Từ tương đồng giá trị đến tin cậy chiến lược**

Hiếu Giang

Văn hóa tiếp tục củng cố nền tảng tinh thần quan hệ Việt Nam - Philippines trong kỷ nguyên mới

Trong tiến trình lịch sử nhân loại, văn hóa luôn là yếu tố tạo nên chiều sâu, sức bền và tính ổn định của quan hệ giữa các quốc gia. Nếu chính trị tạo dựng khuôn khổ thể chế và định hình lợi ích chiến lược, kinh tế tạo động lực vật chất cho hợp tác và phát triển, thì văn hóa chính là nền tảng tinh thần giúp hình thành lòng tin, sự đồng cảm và khả năng chia sẻ các giá trị chung giữa các dân tộc. Tuy nhiên, trong bối cảnh toàn cầu hóa và cạnh tranh chiến lược ngày càng gay gắt hiện nay, văn hóa không chỉ là “phần mềm bổ trợ” cho đối ngoại, mà ngày càng trở thành một cấu phần quan trọng của sức mạnh quốc gia, góp phần kiến tạo đồng thuận, củng cố uy tín và nâng cao vị thế của mỗi quốc gia trên trường quốc tế.

Đối với Việt Nam, ngoại giao văn hóa được xác định là một trong ba trụ cột cùng với ngoại giao chính trị và ngoại giao kinh tế. Văn kiện Đại hội XIV của Đảng khẳng định: “Ngoại giao văn hóa tiếp tục góp phần xây dựng thương hiệu, lan tỏa giá trị, nâng cao hình ảnh, vị thế đất nước”⁽¹⁾. Đây không chỉ là định hướng chiến lược về xây dựng “sức mạnh mềm” quốc gia, mà còn là cơ sở lý luận quan trọng để Việt Nam chủ động, tích cực hội nhập quốc tế bằng chiều sâu văn hóa dân tộc.

Triển khai đường lối độc lập, tự chủ, đa phương hóa, đa dạng hóa với trường phái “ngoại giao cây tre Việt Nam”, hình ảnh “gốc vững, thân chắc, cành uyển chuyển” không chỉ phản ánh nghệ thuật ứng xử đối ngoại mềm dẻo mà còn là kết tinh của chiều sâu văn hóa Việt Nam: kiên định về nguyên tắc nhưng linh hoạt trong phương pháp; hòa hiếu nhưng kiên cường; nhân văn nhưng bản lĩnh. Đây chính là nền tảng để Việt Nam xây dựng quan hệ đối tác tin cậy, bình đẳng và cùng có lợi với các quốc gia trong khu vực và trên thế giới.

Quan hệ Việt Nam - Philippines đang đứng trước những cơ hội phát triển mới. Hai nước đều là thành viên tích cực, có trách nhiệm của ASEAN; cùng chia sẻ lợi ích chiến lược về hòa bình, ổn định, an ninh hàng hải và phát triển bền vững ở khu vực. Việc không ngừng củng cố và làm sâu sắc quan hệ Đối tác chiến lược Việt Nam - Philippines không chỉ phản ánh sự phát triển của quan hệ song phương, mà còn cho thấy mức độ tin cậy chính trị ngày càng được nâng cao giữa hai nước.

Trong thế giới hiện đại, quan hệ chiến lược sẽ ngày càng bền vững khi được nâng đỡ bởi nền tảng xã hội và chiều sâu văn hóa. Chính ở phương diện này, Việt Nam và Philippines có nhiều điều kiện thuận lợi để tăng cường gắn kết bền vững lâu dài. Hai quốc gia cùng thuộc không gian văn hóa Đông Nam Á; cùng trải qua lịch sử đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân; cùng đề cao giá trị gia đình, cộng đồng và tinh thần tự cường dân tộc... Những điểm tương đồng ấy tạo nên “mẫu số văn hóa chung”, giúp nhân dân hai nước dễ đồng cảm, tăng cường kết nối và thúc đẩy hiểu biết lẫn nhau.

Ở góc độ rộng hơn, việc tăng cường kết nối văn hóa giữa Việt Nam và Philippines

còn mang ý nghĩa chiến lược đối với tiến trình xây dựng Cộng đồng Văn hóa - Xã hội ASEAN. Trong một khu vực đa dạng về thể chế, tôn giáo và bản sắc, chính sự thấu hiểu và tôn trọng khác biệt sẽ là nền tảng để củng cố sự đồng thuận ASEAN, tăng cường đoàn kết nội khối và nâng cao khả năng thích ứng trước các biến động toàn cầu. Quan hệ Việt Nam - Philippines vì vậy không chỉ là quan hệ giữa hai quốc gia có lợi ích chiến lược tương đồng, mà còn là sự gặp gỡ của hai nền văn hóa cùng đề cao tinh thần cộng đồng, lòng nhân ái và khát vọng phát triển hòa bình.

Bản sắc văn hóa Philippines và những giá trị nhân văn làm nên sức mạnh dân tộc

Philippines là một trong những quốc gia có cấu trúc văn hóa đặc biệt ở Đông Nam Á. Nền văn hóa của quốc đảo này được hình thành từ sự giao thoa và tiếp biến của nhiều lớp văn minh khác nhau và sự đa tầng đó tạo nên một bản sắc văn hóa dân tộc độc đáo.

Nằm trên tuyến giao thương hàng hải quan trọng của khu vực, Philippines từ lâu đã trở thành điểm gặp gỡ của nhiều dòng chảy văn hóa, nhưng bản sắc dân tộc người Philippines không hòa tan. Trái lại, họ thể hiện năng lực tiếp biến văn hóa linh hoạt: tiếp thu nhưng không đánh mất mình; hiện đại hóa nhưng vẫn duy trì nền tảng cộng đồng truyền thống. Chính năng lực dung hợp ấy phản ánh sức sống văn hóa mạnh mẽ của dân tộc Philippines trong tiến trình hội nhập quốc tế.

Dưới góc độ lý luận văn hóa, quá trình tiếp biến của Philippines cho thấy một đặc điểm quan trọng của các nền văn minh Đông Nam Á: khả năng hấp thụ linh hoạt các yếu tố ngoại sinh nhưng vẫn bảo lưu được “hạt nhân bản sắc” của dân tộc. Điều này tạo nên sức sống và khả năng thích ứng của văn hóa Philippines trước những biến động của lịch sử và toàn cầu hóa, nhất là trong thời kỳ khoa học, công nghệ phát triển như hiện nay.

Một trong những giá trị cốt lõi nhất của xã hội Philippines là tinh thần “Kapwa”. Trong triết lý xã hội Philippines, “Kapwa” không đơn thuần mang nghĩa “người khác”, mà là sự nhìn nhận người khác như một phần của chính mình. Đây là tư tưởng đề cao tính tương hỗ nhân văn, sự hòa hợp giữa cá nhân với cộng đồng và trách nhiệm xã hội. Ở góc độ khoa học chính trị và xã hội học, “Kapwa” phản ánh một mô hình nhân sinh quan cộng đồng rất gần gũi với giá trị Á Đông, nơi con người được định vị trong các mối quan hệ xã hội thay vì tồn tại như những cá thể độc. Triết lý ấy giúp xã hội Philippines duy trì sự gắn kết bền chặt dù phải đối mặt với nhiều khó khăn về thiên tai, khoảng cách địa lý hay biến động kinh tế. Trong bối cảnh xã hội hiện đại đang chứng kiến xu hướng cá nhân hóa ngày càng mạnh, giá trị “Kapwa” càng cho thấy ý nghĩa quan trọng trong việc duy trì sự gắn kết cộng đồng và củng cố niềm tin xã hội. Đây không chỉ là chuẩn mực ứng xử truyền thống mà còn là một dạng “vốn xã hội mềm” giúp Philippines nâng cao khả năng thích ứng và ổn định xã hội.

Song hành với “Kapwa” là tinh thần “Bayanihan” - biểu tượng tiêu biểu của văn hóa đoàn kết Philippines. Theo nghĩa truyền thống, “Bayanihan” gắn với hình ảnh cả cộng đồng cùng chung sức di chuyển một ngôi nhà của người dân trong làng. Theo thời gian, khái niệm này trở thành biểu tượng của tinh thần đoàn kết, tương trợ và đồng lòng. Philippines là quốc gia thường xuyên chịu tác động của bão tố, động đất và nhiều loại hình thiên tai

khác, do đó, “Bayanihan” trở thành một nguồn lực xã hội đặc biệt quan trọng, giúp cộng đồng tăng cường khả năng thích ứng và phục hồi. Đây không chỉ là giá trị văn hóa truyền thống mà còn là “nguồn vốn xã hội chiến lược” đối với sự phát triển bền vững của quốc gia. Ở tầm rộng hơn, tinh thần “Bayanihan” phản ánh khả năng huy động sức mạnh cộng đồng của xã hội Philippines. Trong thế giới hiện đại, khi các thách thức an ninh phi truyền thống như biến đổi khí hậu, dịch bệnh, khủng hoảng năng lượng hay bất ổn kinh tế, chính trị ngày càng gia tăng, chính sức mạnh gắn kết xã hội sẽ quyết định khả năng chống chịu và phục hồi của mỗi quốc gia.

Một giá trị khác có ảnh hưởng sâu sắc tới đời sống tinh thần Philippines là “Utang na Loób” - ý thức về lòng biết ơn và nghĩa vụ đạo đức đối với những người đã giúp đỡ mình. Đây không phải sự “mắc nợ” theo nghĩa vật chất, mà là trách nhiệm đạo lý được hình thành từ sự tri ân và lòng trung thành trong quan hệ xã hội. Ở góc độ văn hóa chính trị, “Utang na Loób” góp phần củng cố các mối liên kết cộng đồng, xây dựng niềm tin xã hội và duy trì sự gắn bó giữa cá nhân với tập thể. Trong xã hội hiện đại, giá trị này tiếp tục được duy trì như một chuẩn mực đạo đức quan trọng trong gia đình và đời sống cộng đồng Philippines.

Có thể thấy, những giá trị như “Kapwa”, “Bayanihan” hay “Utang na Loób” đều hướng tới củng cố sự gắn kết cộng đồng, đề cao trách nhiệm xã hội và nuôi dưỡng chiều sâu nhân văn của dân tộc Philippines. Đây chính là “bệ đỡ tinh thần” giúp quốc gia này tăng cường sức mạnh nội sinh, củng cố bản sắc dân tộc và mở rộng hội nhập quốc tế mà không đánh mất cội nguồn văn hóa.

Lễ hội Pintados-Kasadyaan diễn ra vào tháng 6 hằng năm tại thành phố Tacloban, Philippines_Ảnh: baovanhoa.vn

Trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay, khi nhiều quốc gia phải đối mặt với nguy cơ khủng hoảng bản sắc và phân rã xã hội, việc Philippines duy trì được những giá trị văn hóa cốt lõi cho thấy vai trò đặc biệt quan trọng của văn hóa đối với phát triển bền vững. Sức mạnh của một quốc gia không chỉ được đo bằng tiềm lực kinh tế hay quân sự, mà còn bằng năng lực duy trì sự cố kết xã hội và niềm tin cộng đồng. Nhiều giá trị cốt lõi của Philippines lại có sự tương đồng đáng kể với hệ giá trị văn hóa Việt Nam. Chính sự gần gũi ấy tạo nên nền tảng thuận lợi để hai quốc gia tăng cường hiểu biết lẫn nhau, mở rộng giao lưu nhân dân và chuyển hóa tương đồng văn hóa thành tin cậy chiến lược.

Từ tương đồng văn hóa đến tin cậy chính trị

Mọi quan hệ quốc tế bền vững đều cần một nền văn hóa đủ sâu để tạo dựng lòng tin lâu dài. Trong nhiều trường hợp, những tương đồng về hệ giá trị xã hội và tâm thức văn hóa có ý nghĩa quan trọng không kém các lợi ích chiến lược hay liên kết kinh tế. Chính sự đồng cảm văn hóa giúp các quốc gia chia sẻ lợi ích, thu hẹp khác biệt và củng cố tin cậy chính trị.

Trước hết, cả hai dân tộc đều đặc biệt coi trọng gia đình, dòng họ và cộng đồng làng xã. Nếu người Philippines đề cao tinh thần “Bayanihan”, thì người Việt Nam có truyền thống “lá lành đùm lá rách”, “tương thân tương ái”, “nghĩa đồng bào”, “tình dân tộc”. Đây

đều là những biểu hiện sinh động của văn hóa cộng đồng - nơi con người gắn bó với nhau bằng trách nhiệm xã hội và tình cảm nhân văn. Chính nền tảng cộng đồng ấy giúp hai dân tộc hiểu sâu sắc giá trị của độc lập dân tộc, chủ quyền quốc gia và hòa bình. Điều đó tạo nên sự đồng cảm tự nhiên giữa hai dân tộc trong các vấn đề khu vực và quốc tế.

Một điểm tương đồng quan trọng khác là bản sắc của hai quốc gia biển. Không gian biển không chỉ tạo sinh kế mà còn hình thành tư duy mở, linh hoạt và khả năng thích ứng cao của cư dân. Người Việt Nam và người Philippines đều có truyền thống giao thương biển lâu đời, đều hình thành tâm thức văn hóa hướng biển với tinh thần cởi mở, bao dung nhưng kiên cường trước sóng gió.

Từ góc nhìn địa - văn hóa, biển không chỉ là không gian sinh tồn mà còn là không gian kết nối văn minh. Chính điều này giúp hai dân tộc dễ dàng chia sẻ những lợi ích chiến lược về hòa bình, an ninh hàng hải và phát triển bền vững ở khu vực.

Đáng chú ý hơn, cả Việt Nam và Philippines đều đang theo đuổi con đường phát triển dựa trên tinh thần tự cường dân tộc và hội nhập quốc tế chủ động, tích cực. Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn ngày càng gay gắt, hai quốc gia đều đề cao nguyên tắc độc lập, tự chủ, cân bằng quan hệ và bảo vệ lợi ích quốc gia - dân tộc trên cơ sở luật pháp quốc tế. Sự tương đồng về tư duy phát triển và giá trị văn hóa chính là điều kiện thuận lợi để chuyển hóa thành sự tin cậy chính trị giữa hai Đảng, hai Nhà nước và nhân dân hai nước. Đây cũng là nền tảng để quan hệ Đối tác Chiến lược Việt Nam - Philippines phát triển theo hướng thực chất, ổn định và lâu dài.

Trong thế giới hiện đại, lòng tin chiến lược không chỉ được xây dựng bằng các văn kiện ngoại giao hay lợi ích kinh tế, mà còn bằng *sự đồng cảm văn hóa và kết nối xã hội*. Chính vì vậy, việc thúc đẩy giao lưu nhân dân, hợp tác giáo dục, văn hóa, nghệ thuật và du lịch giữa hai nước có ý nghĩa đặc biệt quan trọng trong việc tạo dựng “hạ tầng xã hội” cho quan hệ song phương. Trong thời gian tới, hai nước cần tiếp tục mở rộng các chương trình trao đổi sinh viên, kết nối các cơ sở nghiên cứu, thúc đẩy hợp tác đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao và tăng cường giao lưu thế hệ trẻ. Các hoạt động quảng bá văn hóa, nghệ thuật, điện ảnh và ẩm thực cần được đẩy mạnh nhằm gia tăng hiểu biết xã hội và tạo nền tảng bền vững cho quan hệ song phương. Trong lĩnh vực du lịch, việc kết nối các tuyến du lịch biển, du lịch văn hóa và du lịch cộng đồng không chỉ tạo ra lợi ích kinh tế mà còn góp phần thúc đẩy giao lưu nhân dân - yếu tố ngày càng quan trọng trong quan hệ quốc tế hiện đại. Hai quốc gia biển có nhiều điều kiện để phát triển các sản phẩm du lịch gắn với văn hóa biển đảo, di sản cộng đồng và giao lưu văn minh Đông Nam Á.

Ở tầm khu vực, quan hệ Việt Nam - Philippines còn mang ý nghĩa lớn hơn đối với *tiến trình xây dựng Cộng đồng Văn hóa - Xã hội ASEAN*. Trong một khu vực đa dạng về thể chế, tôn giáo và bản sắc, chính sự thấu hiểu và tôn trọng khác biệt sẽ là nền tảng để củng cố đồng thuận ASEAN, tăng cường đoàn kết nội khối và nâng cao năng lực tự cường khu vực. Trong bối cảnh ASEAN đang đối mặt với nhiều thách thức từ cạnh tranh chiến lược, biến đổi khí hậu, an ninh phi truyền thống và chuyển đổi số, việc củng cố nền tảng văn hóa và bản sắc ASEAN càng trở nên cấp thiết. Việt Nam và Philippines với vai

trò là hai quốc gia biển quan trọng của khu vực, có trách nhiệm cùng chung tay xây dựng một ASEAN đoàn kết, thống nhất trong đa dạng, lấy người dân làm trung tâm và hướng tới phát triển bền vững. Đó cũng là sự cộng hưởng giữa sức mạnh văn hóa và tầm nhìn chính trị vì một Đông Nam Á hòa bình, tự cường, đoàn kết và thịnh vượng trong kỷ nguyên mới./.

(1) *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2026, t. I, tr. 319